

EGY-KÉT SZÓ AZ ANGOL EGYETEMI ÉLETRŐL.

A midőn egy évvel ezelőtt angliai tanulmányutamra készültem, magyar, német és angol könyvekből és lexikonokból, útleírásokból meg-
etnografiai munkákból iparkodtam az angol nemzetet és országot meg-
ismerni: lépten-nyomon olyan adatokra és jellemzésekre akadtam, a
melyeket az illető szerzők tudásainak tartottam. Mióta azonban saját
személyes élményeimmel és megfigyeléseimmel bővültek ez informá-
cióim, azóta sokszor kellett magamban bocsánatot kérnem azoktól az
íróktól, a kiknek jellemzéseit annak idején a látszólagos különosságok és
szertelenségek alapján kétségbe vontam.

Most már nagyon sokszor én is elbizakodottságnak és pöffeszkedés-
nek találtam azt az öntudatot, a mely más nemzetek lenézésében és
ócsárlásában is nem egyszer megnyilatkozik. Egészen művelt, világlátott
emberek hozzájuk nem méltó kicsinyléssel nyilatkoztak előttem nagy és
poliglott társaságban a kontinens katonai- és iskolakötelezettségéről, fity-
málták gazdagságunkat, mondván, hogy a szárazföldön egy-egy közép-
módu emberre 1000 szegény esik; törvényeinket, intézményeinket,
szokásainkat, egész műveltségünket, tudományunkat, művészeiteinket,
mérhetetlen önérzettel kritizálják, legtöbbször félreértve, vagy egy-
oldaluan ítélve meg azt.

Köztudatként él e nemzetben, hogy csak Angliában tudnak öltöz-
ködni, csak ott tudják, mi a tisztaság, más nemzetnek ott kellene meg-
tanulnia az illendőséget; úszni, evezni, vívni, lovagolni, biciklizni, lab-
dázni, sőt még enni is csak az angolok tudnak igazán; az angol nyelv
szépsége, a művészek és tudósok genieje, az orvosok és mechanikusok
ügyessége fölötte áll — szerintük — minden összehasonlításnak; csak
az angol nép szabad, csak az jótékony, csak az barátja a civilizációnak
stb. stb. És ezek mind nem a fiatal, éretlen diákok kérdései, hanem
meglett emberek érvekkel támogatott komoly állításai.

Ezek az állítások meggyőződéssé érlelték bennem azt, hogy a
La-Manche csatorna két egészen különböző emberi társadalmat választ
el egymástól. Merőben idegen egymástól az európai kontinens és az angol
szigetvilág. Angliának mezőgazdasága, ipari élete, kereskedelme, tudomá-
nyára, művészeire, állami, községi és társadalmi intézményeire, az emberek
szokásaira, gondolatvilágukra, világnézeteikre nagyon sokszor homlokegyenest
ellenkeznek a kontinensen uralkodó állapotokkal.

Ez alkalommal csak az angol, különösen pedig az oxfordi és cam-
bridgei egyetemi nevelésről óhajtanék egyet-mást elmondani, a mely
nevelés szintén élesen különbözik a kontinens egyetemi életétől.

Körülbelül 30 évvel ezelőtt a müncheni egyetem akkori rektora, Ignatz von Döllinger, ilyenformán kezdette rektori székfoglalóját: «Németország volt az az állam, mely a nagy kulturnépek között legutoljára tette magáévá az egyetemek intézményét és ma ő az egyetemek classicus országa s ez intézmény méreteit olyan dimensiókra, oly tudományos tökélyre emelte s oly derekasan kiképezte, hogy ebben majdnem minden nemzetet felülmul, sőt majdnem egyedüli birtokosa a tulajdonképeni egyetemeknek.»

Nagyon sok önérzettel elmondott szavak ezek, de az angol egyetemek még ma sem czáfolhatnák meg e régi kritikát. A német professor, a német tudós, a német egyetemi berendezés és szervezet kiállja az összehasonlítást a világ bármelyik nemzetével és országával is, az angolt azonban messze felülmulja.

Az egész angol, de kiváltképen az oxfordi és cambridgei egyetemi életet, a túlhajtott testi nevelés mellett a collegiumi és a tutori rendszer jellemzi. S ez a rendszer merő ellentéte a kontinens rendszerének, a mely az egyetemi polgárnál annyi önállóságot, érettséget és ítélőképességet feltételez, hogy gyámkodás nélkül is képes el- és berendezni egyetemi életét és tanulmányait. Oxfordban és Cambridgeben azonban a diák, a ki 2—3 évig köteles collegiumban lakni, jelentkezésénél csak azt mondja meg, mire készül, milyen szaktárgyat választ. Hogy kit és hány órában hallgat, azt a tutor határozza meg. Minden egyes diáknak meg van a maga tutora. Ezzel tanul, ennek szolgálatát hetenkint 1—2 írásbeli dolgotat vagy a hallott előadásokról, vagy a szerinte meghatározandó, de a diák szakmájába vágó tárgyról. Ezeknek a dolgotatoknak az alapján ítéli meg a diákot, állítanak ki nekik nem nagy fontosságú bizonyítványt s a szóbeli vizsgálat a ritkaságok közé tartozik. Az esztendő három trimesterre (term) van felosztva s ezek mindegyike 8—8 hétig tart. Ez idő alatt 12—24 leczkét ad egy-egy tanár.

A tanulók száma 2000—3000 között váltakozik s ezek majdnem mind collegiumokban lagnak. A collegiumoknak egy főnöke és több, ennek alárendelt tanára van. Minden collegiumban csak egy tanterem — a mely csudálatosképen egyszersmind ebédlőül is szolgál, — mert a diákok úgy vannak beosztva, hogy ugyanabban a collegiumban lagnak, a melyben csekély számú órákat hallgatják. Nem is volna lehetséges a mi értelmünkben 20—25 órát hallgatni, mert a collegiumok habár nem is messze, de mégis annyira vannak egymástól, hogy öt percz alatt a leggyorsabb rohanással is alig lehet eljutni egyikőtől a másikig. Angliában t. i. nincs 10—15 perczes szünet. Rövid és szigoruan megtartott öt percz után következik a másik óra. Minden órában nagyon változik a hallgatóság, mert Oxfordban és Cambridgeben a diákok heti négy órávakezdik és 12-vel végzik a hallgatást. Nincs, nem volt és nem is lesz rá

esét, hogy ennél többet hallgassanak. A tanárok egyszerűen nem engednék meg, mert szellemileg talán magasabbra jutnának, de gyenge ifjakat nevelnének Albionnak, a mely végre elcsenevészesedésre vezethetne. S annyi bizonyos, hogy az angol diák és férfi bámulatosan edzett. Angliában nem igen van téli kabát, a szobák állandóan hűvösek, mert a kandallók nem adnak elég meleget. Sehol nincs 13 foknál melegebb. A tantermek is hidegek, állandó légvonat van bennük, mert köröskörül mindig nyitva vannak az ablakok. Az angolnak nem írt a huzat. Csekélynek, talán nevetségesnek, de annál jellemzőbbnek tűnhetik fel a következő kis megfigyelés, a melyet egy szeles, zivataros, téli reggelen tettem. Nyitva voltak az ablakok a tanteremben s a szél lengette és lefujta a papirokat az asztalokról. A világ minden nemzetének a fia hasonló esetben becsukta volna az ablakokat, legalább az egyik oldalon, s az anglus tintatartókat és nehezékeket rakott a papírokra, írt és hallgatott tovább.

Anglia egész nevelési rendszerében semmi kötelezött nem ismer: azonban a sport az egyetemi ifjuságra nézve kötelező, úgy, hogy kiki tartozik egy sportnemet választani s arra tanítják őket. Üzheti a többit is és mennél többet üz, annál jobb, de egyet a mester által meghatározott időben gyakorolnia kell. Az egyetemi, illetve collegiumi-ifjuságnál a sporton kívül az étkezésre óriási gondot fordítanak. A reggelit a szobájukban külön-külön szolgálják fel nekik s minden reggel igen gazdag étlap áll rendelkezésükre; választhatnak thea, kávé és csokoládé között, a mihez mindig kapnak sonkát, tojást, vaját, halakat, kolbászokat, gyümölcszekeket és édességeket. Többször voltam meghíva ilyen egész közönséges, mindennapi diákreggelire s bátran állithatom, hogy nálunk a legvagyonosabb urak nem élnek jobban. Az angol diákot egészségi szempontból szoktatják a gazdag reggelihez, mert a test éjszaka feldolgozta az este magához vett táplálékot s különben is szellemi foglalkozásnak néznek eléje s erre erőt kell gyűjteni. A második reggeli (lunch) már egyszerűbb és ennél csak arról gondoskodnak, hogy a test ne egyoldalulag tápláltassék, ezért egy hús ételt és egy puddingot adnak rendszeren 1—2 óra között. Ez azért is kevesebb, mint a reggeli, mert a lunch után következik a testgyakorlat. Ezután egyszerre nagyon megváltozik az utca képe. Az egész egyetemi ifjuság seregestől tódul a sport különböző nemeihez. Az utca hemzseg a félig öltözött alakoktól, mert a térden jóval felül végződik a flanel nadrág s jóval alul a rövid harisnya s az ujjatlan; nyakatlan ing csak hiányosan egészíti ki ezt az öltözetet.

Délután 2—5 között gyakorolják és készítik magukat elő a minden trimeszter végén tartandó különböző versenyekre s erről nem hiányozhatik a diák; a tudományok tanuságtételével: a vizsgálatokkal ellenben senki sem törődik, legkevésbé maga a diák. Leírás után nem lehet azt az életet elképzelni, a mely Oxfordban és Cambridgeben az ember elé

táru a folyón. Az egész folyó mentén az egyes collegiumok színeivel és czimerével diszitett hajó alaku pavillonok állanak a vizen. Ezek mindegyikében hallatlan fényvel berendezett olvasó és nyugvótermek, megöltözőszobák vannak. Az evezés után módjában áll a felhevült és fáradt diáknak magát itt pihenni ki, olvasni, levelezéseit elvégezni, vagy, ha tetszik, mindjárt ott átöltözni. Ezt az átöltözést azonban mindenkor fürdésnek kell megelőznie. Ha haza akar menni a diák, szaladnia kell, nehogy meghüljön. S az igazán szép látvány, mikor négyesével gyönyörűen begyakorolt lépésekkel futnak haza. Otthon megfürödnek, átöltöznek s a szobájukba kapják a theát. Csak este etédelnek közösen, még pedig estélyi öltözékben, frakkot húznak és fehér nyakkendőt kötnek. Magától értetődik, hogy az ebéd hasonlóképen megfelel a reggeli gazdagságának. Az uszáson, evezésen, viváson kívül, mint tudva van, a tennis és a labdarugás (football) van legjobban elterjedve. A szertornázás és a rendgyakorlatok aránylag alárendelt szerepet játszanak. A testgyakorlatok számára szolgálnak a collegiumi kertek és az University park. Minden egyes collegium felségesen ápolat, lombos, árnyas udvar közepén áll s az épületek a legszebb és legkülönösebb fajtájú repkényekkel vannak befuttatva, a mi a szemre, kedélyre igen jótékonyan hat. Minden collegiumnak 3—15 acres között váltakozó paradicsomi kertje van s mindezekon kívül egy 25 acres területű University park szolgál versenytérül az ifjuságnak. Az egész park köröskörül fákkal, cserjékkel van beültetve, padokkal ellátva, hol a közönség sétálhat és nézheti a versenyeket. Középen van az a gyepes terület, melynek üdesége és puhasága vetekedhetik a legpuhább bársonnyal vagy szőnyeggel. Ennek a térnek is naponkint igen érdekesen változik a kinézése, hat kertész gondoskodik a rendben tartásáról. Ezek naponkint megkapják a rendeletet, hogy mekkora területen, melyik collegium és milyen versenyt tart. Kora reggel aztán megindul ebben az értelemben a munka. A kertészlegények kimérik az egyes versenyekhez szükséges területeket s erre a célra alkalmazott kis talicskát tolnak körül, melynek kerekét egy apparátus állandóan fehér festékkel nedvesíti. Ezzel körül rajzolják a versenyzők területét. Külső kordonul póznákon az illető collegiumok színeit viselő zászlókat vernek le s ott állhat a nézőközönség. Gyönyörű látvány már maga az elrendezés. És a soha sem hiányzó közönség, a mint a lobogókat látja, mindjárt tudja, melyik collegiumok küzdenek egymással. A mint vége van a versenynek, rögtön rohannak a munkások, gereblyéznek, hengereznek, gyepszínnel látják el és tömik be a támadt gödröket s másnap reggel már felrisszülve és hibátlanul várja a gyep a versenyzőket. Őszinte meggyőződéssel mondom, mert napról-napra láttam és tudom, hogy erre a gyepre és a küzdelmekre nagyobb gondot fordítanak, mint a tanulásra és a vizsgálatokra. Egy-egy győztes diák híres ember egész

Angliában és nem egy nagy férfiúra épen valamely nevezetes versenyben kivívott győzedelme irányozta a közfigyelmet, megalapítván ezzel egész életének előmenetelét.

Különösen nagy odaadással készülnek Oxfordban és Cambridgeben a minden tavasszal küzdendő versenyekre. Hihetetlen e két ősi egyetemi városnak (a sport terén) szakadatlan versengése. Mindkettő magasztos tradíciók nemesítő légkörében él s a viláigért sem mondana le a küzdelemről. Rendes és közvetlen mérkőzésre csupán a testgyakorlatok terén van alkalmuk s azért ilyenkorra készítik ki minden képességeiket. 2—3 héttel a verseny előtt valósággal dédelgetik a versenyzőket. Így például csak húst és tojásfélét — mint a mi erősit — esznek, a téstát, — a mely hizlal és nem ad erőt — theát megvonják tőlük, fűrosztik, masszirozzák őket és szinte eltiltják a szellemi munkától. Erre a tilalomra pedig nem is igen van szükség, mert a tanulók nem nagyon erőltetik meg magukat ebben az értelemben. A sport örült tulságba viteléből származott sulyos, gyakran egész életre szóló betegségekről, megnyomorodásokról és halálesetekről beszél az oxfordi és cambridgei egyetemi krónika, de szellemi tuleröltetésre még nem igen volt eset.

Sajátságosnak tetszhetik a tisztelt olvasó előtt, hogy angol egyetemi életről szóló cikkem nem lett egyéb, mint csevegés a sportról. Az angol egyetemi életnek azonban ez a fő jellemvonása. Hogy a tudomány mennyire másodrendű szerepet játszik az oxfordi és cambridgei egyetemen, méltóztassék megítélni abból, hogy például Oxfordban a téli trimeszter elején hirdetve volt «Liederdichter des XII. und XIII. Jahrhunderts» című német irodalmi előadás, a melyet nem lehetett megtartani, mert a 2000 hallgató közül senki sem jelentkezett reá. Egy másik tanár Schiller «Jungfrau von Orleans»-ját volt tárgyalandó s arra ketten voltak kíváncsiak. Az angol ifjuság színe-java nem érdeklődött, nem törődött a német irodalommal! Cambridge jó matematikusokat nevel s évenként igen nagy egyetemi díjakkal jutalmazott pályázatokat hirdet matematikai tételek megoldására. A legutóbbi, 10 font sterlinggel jutalmazandó pályázatra egyetlen egy pályázat sem érkezett be! 2000 cambridgei egyetemi hallgató között egy sem akadt, a ki a szellemi mérkőzés terén aratandó dicsőségért csak a kis ujját is megmozdította volna!

A végtelenig folytathatnám e természetű megfigyeléseimet és tapasztalataimat, de a tisztelt olvasó e kevés példából is megítélheti, vajjon igazam volt-e, helyesen ítéltém-e, mikor az oxfordi és cambridgei egyetemi élet jellemzésénél a sportnak adtam az első helyet?

ZIGÁNY JOLÁN.